

КОНТРОЛЬ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ РЕЦЕПТИВНИХ МОВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ У САМОСТІЙНІЙ РОБОТІ

У статті розглядаються особливості організації поточного та рубіжного контролю при формуванні рецептивних мовних компетентностей майбутніх вчителів у самостійній роботі. Визначаються об'єкти цих видів контролю. Запропоновані критерії оцінювання рівня сформованості компонентів фонетичної, лексичної і граматичної компетентностей у рецептивних видах мовленнєвої діяльності. Розглянуті засоби контролю та оцінювання навчальних досягнень майбутній вчителів у самостійній позааудиторній роботі. Окреслені перспективи подальшого проведення дослідження у вибраному напрямку.

Ключові слова: поточний контроль, рубіжний контроль, об'єкти контролю, критерії оцінювання, рецептивні мовні компетентності, самостійна робота

Значення самостійної роботи (СР) набуває важливого значення в умовах сучасного навчання, що передбачає збільшення годин на позааудиторну самостійну роботу, розширення її видів. Запорукою ефективного керування процесом формування іншомовної комунікативної компетентності в СР в цілому і рецептивних мовних компетентностей (РМК) зокрема, неможливе без чіткої та ефективної системи контролю цього процесу. Таким чином, очевидним є

необхідність організації об'єктивного контролю рівня сформованості досліджуваних компетентностей.

Слід зауважити, що проблемами контролю займалися вітчизняні та іноземні науковці. Насамперед було досліджено процес формування та перевірки рівня сформованості комунікативної компетентності в цілому (В.О. Коккота, Петрашук О.П., А.Hughes, С. Weir), мовних компетентностей (Іванова Е.Ф., Курдюмова І.М., Голубець В.В.), мовленнєвих компетентностей (Кошман І.М., Куніна О.О., Кміть О.В., Українська О.О.). Проте, зазначені дослідження залишають поза увагою здійснення контролю рівня сформованості мовних компетентностей у рецептивних видах мовленнєвої діяльності під час самостійної роботи.

Отже метою нашої статті є визначити об'єкти контролю, а також критерії оцінювання рівня сформованості рецептивних мовних компетентностей у самостійній роботі.

Під контролем розуміємо процес визначення рівня сформованості знань, навичок і вмінь студента в результаті виконання ним усних і письмових завдань, тестів та формулювання на цій основі оцінки за певний розділ програми, курсу або періоду навчання [1, с. 112]. У сучасній методиці навчання іноземних мов визначені такі види контролю: попередній, поточний, тематичний (рубіжний), семестровий, річний, підсумковий [6, с. 157]. Кожний з видів контролю виконує усі функції, властиві контролю (зворотного зв'язку, коригуючу, оціночну, навчальну, управлінську, розвивальну), але залежно від його виду домінуючою виступає та чи інша функція [6, с. 156]. За формою організації контроль може бути індивідуальним, фронтальним, груповим, парним; за характером оформлення відповідей – усним або письмовим; за використанням мов – одномовним або двомовним; за спрямованістю – контроль з боку викладача й контроль з боку студента та взаємоконтроль і самоконтроль [6, с. 154 - 168].

У контексті організації СР з другої іноземної (німецької) мови актуальними є поточний. Оскільки поточний контроль спрямований на перевірку ефективності виконання студентами СР, то домінуючою в цьому випадку є

функція зворотного зв'язку. Оскільки, формування мовних компетентностей не самоціллю, а лише засобом розвитку мовленнєвих вмінь, саме тому мовні компетентності, а також їх складові не є об'єктами підсумкового контролю. А ось рубіжний (тематичний) контроль дозволяє визначити рівень оволодіння студентами знаннями, навичками, вміннями з теми, отже провідною функцією цього виду контролю є оціночна.

Ми погоджуємося з думкою І.П. Задорожної, що для перевірки результатів СР використовується індивідуальний, одномовний, усний і письмовий контроль, контроль з боку викладача, самоконтроль і взаємоконтроль [3, с. 100]. Дослідниця наголошує, що на початку навчання необхідно безпосередньо контролювати результати СР на аудиторних чи індивідуальних заняттях, поступово переходячи до опосередкованого контролю, який передбачає виконання подібних до СР завдань. При цьому якість виконання завдань на аудиторному занятті залежить від ретельності виконання студентом СР [3, с. 100 – 101].

Слід зауважити, що поточний і рубіжний контроль повинні бути спрямовані на певні знання, мовленнєві навички та вміння, рівень досягнення яких визначається та оцінюється. Об'єкти контролю мають співпадати з об'єктами навчання. В нашому дослідженні об'єктом вимірювання виступають рецептивні мовні компетентності. Під рецептивними мовними компетентностями ми визначаємо розуміння та осмислення мовної інформації у прочитаних/прослуханих текстах, що веде до взаєморозуміння між адресантом та адресатом у спілкуванні. Отже, об'єктами контролю при формуванні рецептивних мовних компетентностей виступають мовні знання, рецептивні мовні навички та мовна усвідомленість.

Таким чином, об'єктом контролю рівня сформованості фонетичної компетентності (ФК) є слухо-вимовні та інтонаційні навички, а також операції, що входять до їх складу. Контроль та оцінка рівня сформованості ФК здійснюється з урахуванням типів помилок у мовленні: фонетичних та фонологічних. Перші впливають на якість звучання і зумовлюють акцент, а другі

на зміст. Рівень сформованості фонетичної усвідомленості контролюється головним чином опосередковано через особливості спілкування, або за допомогою опитування, анкетування тощо. Крім того, використовуються тести на слухове розпізнавання звуків, або ж інтонаційних моделей [3, с. 104]. Якщо об'єктом контролю виступає лексична компетентність (ЛК), то контролюються окремі її компоненти, пов'язані з навичками, знаннями, лексичною усвідомленістю. Контроль рівня сформованості ЛК може здійснюватися у прихованій формі (під час виконання умовно-комунікативних і комунікативних вправ) і відкрито: через усні та письмові контрольні вправи. Засвоєння лексичних одиниць (ЛО) рецептивного мінімуму можна контролювати у процесі виконання різних вправ, тестів множинного вибору, тестів із вільно конструйованою відповіддю, заповнення пропусків ЛО у тексті. Основним критерієм оцінювання рівня сформованості ЛК є правильність. Враховується наявність і кількість лексичних помилок. Об'єктом контролю рівня сформованості граматичної компетентності (ГК) є процес формування ГК і функціонування ГК. Для контролю рецептивних граматичних навичок основними критеріями є ідентифікація та точність розуміння граматичної структури (ГС), а репродуктивних – правильність вживання ГС, що передбачає коректне виконання усіх операцій, які входять до граматичних навичок говоріння і письма: вибору ГС згідно із ситуацією мовлення, її оформлення за нормами мови та її реалізацію в усному або писемному мовленні. Отже, критерії оцінювання рівня сформованості мовних компетентностей можемо представити у вигляді таблиці:

Мовна компетентність	Критерії оцінювання	Кількість помилок	Оцінка
Фонетична компетентність	Фонетична правильність	0-10%	відмінно
		11% - 25%	добре
		26% - 40%	задовільно
		41% - 50%	незадовільно

	Фонологічна правильність	0-10% 11% - 25% 26% - 40% 41% - 50%	відмінно добре задовільно незадовільно
Лексична компетентність	Правильність розуміння ЛО	0-10% 11% - 25% 26% - 40% 41% - 50%	відмінно добре задовільно незадовільно
	Правильність вживання ЛО	0-10% 11% - 25% 26% - 40% 41% - 50%	відмінно добре задовільно незадовільно
	Кількість ЛО	Кількість ЛО, які контролюються: 100% -90% 89% - 75% 74% - 60% 59% - 0	відмінно добре задовільно незадовільно
Граматична компетентність	Точність розуміння ГС	0-10% 11% - 25% 26% - 40% 41% - 50%	відмінно добре задовільно незадовільно
	Правильність вибору ГС	0-10% 11% - 25% 26% - 40% 41% - 50%	відмінно добре задовільно незадовільно
	Правильність оформлення ГС	0-10% 11% - 25% 26% - 40%	відмінно добре задовільно

		41% - 50%	незадовільно
--	--	-----------	--------------

Поточний контроль рівня сформованості мовних компетентностей відбувається як правило фронтально і усно, або ж у вигляді письмового групового контролю. При цьому, як зазначає І.П. Задорожна, важливу роль відіграють ключі для самоконтролю [4, с. 297]. Як правило є різні типи ключів, які розрізняються за критеріями відкритості – завуальованості, безпосередності – опосередкованості, повноти – частковості, вербальності – невербальності, звукового – друкованого каналу інформації, а також ключ-підказка, ключ-правило, ключ-модель (взірець форми виконання операції), ключ-екстралінгвістичний фактор (картинки, фотографії для самоконтролю прочитаного), ключ-відповідь (у випадку однозначної відповіді) [4, с. 297]. У СР можуть використовуватися всі згадані види ключів. Вони полегшують студентам виконання СР, але велика ймовірність того, що просто використовуються ключі, тому ми вважаємо, що під час безпосереднього контролю слід перевіряти результати СР на аудиторному занятті, якщо дозволяє час і вид СР. За умови проведення опосередкованого контролю варто надавати студентам можливість перевіряти результати власної СР за ключами.

Засобами контролю формування РМК можуть бути тести (тест множинного вибору, які О. Г. Квасова вважає «майже ідеальними для перевірки лексичних навичок, а саме навичок вибору правильного слова серед слів, близьких за значенням; вибору слова, сполучуваного з наявними у певному контексті; вибору частини сталого виразу або фразального дієслова, а також вибору прийменників, прислівників, слів-сполучників»; перехресного вибору, відповіді на запитання, або оцінювання тверджень «так-ні-нема інформації»), завдання на заповнення пропусків лексичними одиницями, або ж граматичними структурами, завдання на виправлення лексичних або ж граматичних помилок, для контролю рецептивних фонетичних навичок доцільно застосовувати тести на слухове впізнавання, диктанти. Крім того контроль лексичних, граматичних і фонетичних навичок відбувається в процесі мовленнєвої діяльності, в нашому випадку в рецептивних видах мовленнєвої діяльності, і саме тому має бути

спрямованим на цілісний мовленнєвий акт в єдності його вимовних, граматичних і лексичних аспектів з виокремленням для контролю одного із аспектів. При цьому доцільними, наприклад, є завдання на: знаходження у тексті / аудіотексті слів з певним значенням, або ж вивченої граматичної структури; вибір правильної відповіді із запропонованих / погодження з твердженням чи його спростування щодо змісту прочитаного / прослуханого аудіотексту (завдання мають бути складені так, що правильність виконання можливе лише за умови, що студенти розуміють відповідну лексику чи граматичні структури); виправлення помилок у тексті, який коротко передає зміст прочитаного чи прослуханого (завдання складене так, що студенти повинні виправити помилки саме у вживанні нових слів/граматичних структур).

Таким чином, систематичний поточний контроль, а також належним чином організований рубіжний контроль рівня сформованості у студентів РМК у СР є необхідним фактором успішної практичної підготовки майбутніх учителів англійської мови. Перспективою подальшого дослідження в обраному напрямку ми вбачаємо у вивченні питання взаємоконтролю та самоконтролю рівня сформованості РМК у СР.

Використані джерела

1. Азимов Э.Г., Щукин А.Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). – М.: Издательство ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Бирюк О. В. Контроль рівня сформованості соціокультурної компетентності майбутніх учителів у навчанні читання англомовних газетно-журнальних статей/ Ольга Василівна Бирюк // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Випуск 119. – Чернігів: ЧНПУ, 2014. – С. 18-21.
3. Задорожна І. П. Контроль результатів самостійної роботи майбутніх учителів з оволодіння іншомовною комунікативною компетентністю / Ірина

Павлівна Задорожна // Наукові записки. Серія: педагогіка. – 2014. – № 1. – С. 99-106.

4. Задорожна І.П. Теоретико-методичні засади організації самостійної роботи майбутніх учителів з оволодіння англомовною комунікативною компетенцією: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.02 / Задорожна Ірина Павлівна. – К., 2012. – 457 с.

5. Квасова О. Г. Основи тестування іншомовних навичок і вмінь : [навч. посіб.] / Ольга Генадіївна Квасова. – К. : Ленвіт, 2009. – 119 с.

6. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е., та інш. / за загальн. ред. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – 590 с.

Панзига О.Н. Контроль уровня сформированности рецептивных языковых компетентностей будущих учителей в самостоятельной работе.

В статье рассматриваются особенности организации текущего и рубежного контроля при формировании рецептивных языковых компетентностей будущих учителей в самостоятельной работе. Определяются объекты этих видов контроля. Предложены критерии оценки уровня сформированности компонентов фонетической, лексической и грамматической компетентностей в рецептивных видах речевой деятельности. Рассмотрены средства контроля и оценки учебных достижений будущий учителей в самостоятельной внеаудиторной работе. Обозначены перспективы дальнейшего проведения исследования в выбранном направлении.

Ключевые слова: текущий контроль, рубежный контроль, объекты контроля, критерии оценки, рецептивные языковые компетентности, самостоятельная работа.

Panzyga O.N. ASSESSMENT OF THE DEVELOPING-LEVEL OF RECEPTIVE LANGUAGE COMPETENCE OF THE FUTURE TEACHERS IN SELF-STUDY.

The value of self-study becomes important in today's training. The key to effective management of the process of formation of foreign language communicative competence in self-study as a whole and receptive language competences in particular, is impossible without a clear and effective system of monitoring the process. So, obvious is the need for objective monitoring of the level of formation researched competencies.

Under the supervision understand the process of determining the level of formation of knowledge, skills and abilities of the student as a result of his oral and written assignments, tests and the formulation of the basis of assessment for a particular section of the program, course or training period in modern methods of teaching foreign languages, the following controls: Previous, current, topical (landmark), semester, year, final.

In the context of the self-study in the second foreign language (German) language relevant is current. Since current control is aimed at checking the effectiveness of the students' self-study, then dominant in this case is a function of the feedback. But the landmark (thematic) control to determine the level of mastering knowledge, skills, abilities of themes, thus leading feature of this type of control is estimated.

It should be noted that the current and quizzes should focus on specific knowledge, language skills and skills, achievement level is determined and assessed. Objects of control should be consistent with the objects of study. In our study, the measured object appear receptive language competence. During receptive language competences we define understanding and comprehension of speech information in the read / listened to the lyrics, which leads to mutual understanding between addresser and addressee in communication. Thus, control objects in the formation of receptive language competences are the language skills, receptive language skills and linguistic awareness.

Thus, the object level control formation of the phonetic competence is an auditory-spoken and intonation skills and operations that make up their composition. If the object control advocates lexical competence, the control of its individual

components associated with the skills, knowledge, vocabulary awareness. Control of lexical competence formation can be carried in a latent form and openly, through oral and written exercises control. The object of the control level of formation of grammatical competence is the formation and functioning of the grammatical structure. To control receptive grammatical skills are the main criteria identification and accurate understanding of grammatical structure.

The means of controlling the formation of receptive language competence be tests. Thus, the current control systematic and properly organized is an essential factor of successful practical training of future teachers of English.